

ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สุขาวดีวยุทธศาสนาพุทธศาสนา
STUDY AND ANALYSIS OF THE SUKHAVATI VAYUU SUTRA OF MAHAYANA BUDDHISM

พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Phra Boonchuay Thitacitto (Yangsamart)
Mahamakut Buddhist University
Email: phraboonchuay622@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เจตนาเพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สำคัญของพระพุทธรศาสนาพุทธศาสนาในภคยสุขาวดี คือ คัมภีร์สุขาวดีวยุทธศาสนาซึ่งรจนาเป็นภาษาสันสกฤต และศึกษาเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎกในพระพุทธรศาสนา ในตอนต้นกล่าวถึงแนวทางของพระพุทธรศาสนาตั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่คติทางมหาภคย ก่อตั้งเป็นสำนักต่าง ๆ มากมาย ดังเช่น สำนักสุขาวดี ซึ่งมีพระสุทธที่สำคัญประจำสำนักอยู่ 4 สุทธ คือ สุขาวดีวยุทธ จุลสุขาวดีวยุทธ อมิตายุธยานสุทธ และอมิตายุธยสุทธรประเทศ จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์สุขาวดีวยุทธประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังต่อไปนี้ คือ ทรรศนะเรื่องบารมี ทรรศนะเรื่องพระพุทธรเจ้า ทรรศนะเรื่องพระโพธิสัตว ทรรศนะเรื่องจักรวาล และวิสุทธธิภุมิ แนวคิดเรื่อง การบูชาพระอมิตาภะ แนวคิดเรื่องมหาภคยนิธาน และแนวคิดเรื่องสุขาวดีกับทรรศนะต่าง ๆ จากการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาใน คัมภีร์สุขาวดีวยุทธและคัมภีร์พระไตรปิฎก คำสอนที่แตกต่างกัน คือ แนวคิดเรื่องตรีภคยของพระพุทธรเจ้า และแนวคิดเรื่อง พุทธรภคย ในพระไตรปิฎกยอมรับรูปภคยของพระพุทธรเจ้าว่ามีเพียงธรรมภคยและนิรมานภคยเท่านั้น ส่วนสัมภคยภคยใน คัมภีร์มหาภคยไม่มีระบุไว้ซึ่งก็เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องพุทธรภคยที่คัมภีร์พระไตรปิฎกไม่ยอมรับประเด็นนี้เช่นกัน ประเด็น เรื่องพุทธรภคยนำมาซึ่งข้อแตกต่างกับคำสอนของพุทธรภคยมากมาย อาทิเช่น คำสอนเรื่องปัญญาญาณหรือภคยแห่งกรรม รวมท้ั้งข้อโต้แย้งอื่น ๆ ที่ตามมา รูปแบบการแต่งคัมภีร์สุขาวดีวยุทธประกอบด้วยบท ร้อยแก้ว มี 47 ปริจเฉทและทรภคยกรองในบางปริจเฉท ปริจเฉทที่ 8 สำคัญที่สุดเพราะเป็นเรื่องของภคยนิธานบารมีซึ่งเป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดในคัมภีร์นี้ และเป็นต้นแบบของมหาภคยนิธานที่มีชื่อเสียงอย่างมากในบรรดาคัมภีร์มหาภคยทั้งหมด

คำสำคัญ : ศึกษาวิเคราะห์, สุขาวดีวยุทธ

Abstract

This article aims to analyze and analyze the important texts of Mahayana Buddhism in Sukhavati, namely the Sukhavati Yuhasutra scriptures written in Sanskrit. and a comparative study of the Tripitaka scriptures in Buddhism The beginning discusses the traditional approaches of Buddhism and the changes that led to Mahayana Buddhism. Founded as many different schools, such as the Sukhavadee School, which has 4 important sutras at the school, namely the Sukhavadee Yuha Sutra. Chula Sukhawadee U Sutra Amitayurathayasutra and Amita Yusutrop The study found that The Sukhavadee Yuha Sutra contains the following important contents: view of the Buddha Bodhisattva's view view of the universe and Wisutthiphum The concept of worshipping Amitabha concept of great aspirations and the concept of Sukhavati and various views from the comparison of content in the Sukhavati Yuhasutra and the Tripitaka scriptures The different teachings are the Buddha's concept of the Tri-body. and the concept of Buddhist agriculture In the Tripitaka, the Buddha's body is accepted as having only the Dhammakaya and the Nirmanakaya. As for the Sambokakaya in the Mahayana scriptures, it is not specified, which is also linked to the concept of Buddhist agriculture that the Tripitaka scriptures do not accept. The issue of Buddhist agriculture brings many

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

differences from the teachings of Theravada Buddhism, such as teachings on wisdom or the law of karma. As well as other arguments that follow, the Sukhavadee Yuha Sutra writing style consists of prose chapters with 47 sections and verse inserts in some sections. It is the most important teaching in this scripture. And it is the model of the great determination that is very famous among all the Mahayana scriptures.

Keywords: Analytical Study, Sukhavadee Yuha Sutra

บทนำ

ในมหาสุชาวัตวิยสูตร มีการกล่าวถึงพระเกียรติคุณขององค์พระอมิตาภพุทธเจ้าตั้งแต่ครั้งยังบำเพ็ญบารมีในภพชาติมนุษย์ ในมหาสุชาวัตวิยสูตรเล่าว่า ครั้งหนึ่งเมื่อพระศากยมนิพพานเจ้าประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้เขตเมืองราชคฤห์ ทรงเปล่งรัศมีแผ่ชานออกมา มีอินทรียี่สองสว่างส่องใสเป็นทิวศรัทธา พระอานนท์ จึงทูลถามถึงสาเหตุ พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องราวของพระอมิตาภพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยชาติเป็นพระราชาได้มีโอกาสเฝ้า พระโลกศวรรราชพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งในอดีตกาลนานจนนับเวลาไม่ได้ ท่านได้ฟังพระธรรม แล้วเกิดความเลื่อมใสขอขอขมาเป็นภิกษุนามว่า ธรรมมาร พระธรรมกรได้ปฏิบัติธรรม บำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวด ที่สำคัญท่านได้ตั้งปณิธานจำนวน 48 ข้อไว้เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ภายหลังที่ได้บรรลุพุทธภูมิแล้ว ชาวสุชาวัตส่วนใหญ่จะถือเอามหาปณิธานทั้งสี่สิบแปดข้อนี้เป็นจุดหมายในการปฏิบัติเพื่อขอขมาจากพระอมิตาภะ บางคนถึงกับยกให้ปณิธานบางข้อ(ข้อที่สิบแปดถึงยี่สิบเอ็ด) เป็นหัวใจของแนวคิดสุชาวัต (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2551) พระมหาปณิธานที่พระโพธิสัตว์ธรรมมารตั้งไว้ข้อที่สำคัญยิ่งคือข้อที่ 18 ซึ่งถือเป็นรากฐานความคิดของนิกายสุชาวัต ข้อที่น่าสังเกตคือ การตั้งปณิธานในมหาสุชาวัตวิยสูตร เริ่มที่ความต้องการให้สรรพสัตว์ ได้อุบัติ ณ แดนสุชาวัตเสียก่อน พระโพธิสัตว์จึงจะยอมตรัสรู้จนตรัสสัมมาสัมโพธิญาณ การเน้นเรื่องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ก่อนนี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ธรรมมารและการผูกศรัทธาเข้ากับพระองค์ (พระอมิตาภะในเวลาต่อมา) ในฐานะผู้ที่สามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้อย่างแท้จริง พระมหาปณิธานของพระองค์จึงเป็นเหมือนข้อสัญญาที่จะกระทำและต้องกระทำ สิ่งนั้นให้บรรลุตามเจตนาที่ได้ตั้งไว้ นอกจากสัญญาดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระมหาปณิธานยังได้กล่าวถึงการปฏิบัติของผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือรอดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วย การปฏิบัตินั้นได้แก่ “การสวดพระนามพระอมิตาภะ” หรือการปฏิบัติเน็มบุทซุ (Nembutsu) (ประทุม อังกูโรหิต, 2553)

พระอมิตาภะถือเป็นการปฏิบัติที่สำคัญที่สุดเพียงมรรควิธีเดียวสำหรับการเกิด ณ แดนสุชาวัตซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของผู้ทุกนามซึ่งในบรรดานิกายในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน นิกายสุชาวัตเป็นนิกายที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวคิดนี้ เพราะนิกายนี้ถือความภักดีศรัทธาในองค์พระอมิตาภะเป็นหลัก เมื่อมีความภักดีต่อพระองค์แล้วก็สามารถนำพาตนให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ แนวคิดของนิกายสุชาวัตจึงจัดเป็นประเภท “พึ่งอำนาจภายนอก” เพราะนิกายนี้ถือความภักดีเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระอมิตาภะเสมอแม้ครั้งเดียวก็อาจพาตนให้หลุดพ้นจากสังสารทุกข์ได้ ทั้งนี้เพราะพระอมิตาภะเดิมเมื่อยังเป็นภิกษุชื่อ ธรรมมาร ได้มีปณิธาน 48 ประการเอาไว้เมื่อภิกษุธรรมมาร มีปณิธานเช่นนี้ และได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอมิตาภะแล้วนับจากบัดนี้ได้ 10 กัป ปณิธานทั้ง 48 ข้อ ก็ต้องเป็นไปตามนั้นทุกประการ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522)

พระนาคารชุนปฐมอาจารย์ในลัทธิมหายานอธิบายว่า พระอมิตาภะเมื่อเป็นโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีอยู่ในโลกมนุษย์ ก่อนจะดับขันธทรงหันหน้าไปทิศตะวันตก แล้วเสด็จไปประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นสุชาวัต ข้ออธิบายนี้ยกเอาเรื่องพระอมิตาภะขึ้นมาเป็นบุคคลาธิษฐานโดยตลอด และดูจะมากเกินไป (เสฐียร พันธรังสี, 2543) เนื่องจากคำสอนของสำนักสุชาวัตนั้นเรียบง่ายตรงไปตรงมาไม่มีอะไรลึกซึ้ง

ให้ต้องตีความมาก หากผู้ใดมีความเชื่อในพระพุทธรูปองค์นี้ เชื่อว่าดินแดนที่เรียกว่าสุชาวัต ซึ่งมีลักษณะเป็นภาวะหรือมิตามากกว่าเป็นสสารครอบครองที่และเวลาหนึ่ง ๆ) มีจริง และพยายามปฏิบัติตามวิธีต่าง ๆ ที่ระบุไว้ข้างต้น ก็เป็นอันแนใจได้ว่า เขาผู้นั้นย่อมสามารถไปอุบัติในดินแดนดังกล่าวโดยไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกแล้ว หากมองดูผิวเผินจะเห็นว่าสุชาวัตนั้นเป็นคำสอนที่เหมาะสมสำหรับคนที่ไม่ชอบคิดมาก หรือคนซึ่งต้องใช้เวลาในชีวิตประจำวันทำมาหากินไม่มีเวลาศึกษาหลักธรรมให้ละเอียดลึกซึ้ง หรือไม่ก็คนที่ต้องการอะไรบางอย่างยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ และคำสอนสุชาวัตก็สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลเหล่านี้ได้จริงในขณะที่คำสอนพุทธสำนักอื่น ๆ โดยเฉพาะที่เน้นการพึ่งพาตนเองกลับได้รับความสนใจในระดับหนึ่งเท่านั้น กล่าวกันว่า สำนักสุชาวัตและพระอมิตาภะเป็นที่รู้จัก ของชาวพุทธจีนและญี่ปุ่นมากกว่าสำนักพุทธอื่น เป็น

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

เวลานับได้หลายศตวรรษที่สุชาวดีและพระอมิตาภะ ได้กลายเป็นจินตภาพและความหวังของชาวพุทธในซีกโลกตะวันออกไกล นับล้าน ๆ คน และอิทธิพลของคำสอนก็ยังคงแทรกซึม อยู่มากในวัฒนธรรมของพวกเขา (Williams, 1989)

พรรณนาของท่านพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเวลานานแล้ว ผลงานที่สำคัญที่สุดเล่มหนึ่งของท่านพุทธทาสภิกขุคืองานแปล “สูตรของเว่ยหล่าง” จากต้นฉบับภาษาอังกฤษของ A. F. Price และ Wong Mou-Lam ผู้ภาษาไทยซึ่งหนังสือหรือพระสูตรเล่มนี้เองที่ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อทัศนะ ‘เซ็น’ ของท่านพุทธทาสและสิ่งหนึ่งที่ท่านพุทธทาสมักแสดงทัศนะเกี่ยวกับเซ็นก็คือ ‘เซ็นไม่ไข่มหายานเซ็นเกิดขึ้นเพื่อล้อเลียนมหายาน’ ดังความเห็นของท่าน “มหายานนั้นไม่ใช่เซ็น เซ็นเกิดขึ้นเพื่อล้อเลียนมหายานมากกว่า มหายานนั้นมันง่ายเกินไป เพียงแต่ทำพิธีรีตองอย่างนั้นอย่างนี้ สวดมนต์ออกชื่ออมิตาภะ ก็ همینครั้งก็ไม่รู้จักก็ไปอยู่สวรรค์ชั้นสุชาวดี นี่เขาเรียกมหายาน คือทำให้ง่ายให้ไปได้ทุกคนเพราะทุกคนแม้จะไม่มีความสติปัญญาอะไร เพียงแต่ปฏิบัติพิธีรีตองนั้นครบถ้วนแล้วก็ไปสุชาวดีได้ ไปได้มากจึงเรียกว่า “มหายาน” ส่วน “เซ็น” นั้นเพื่อจะล้อเลียนมหายาน เขาต้องรู้ธรรมะลึกซึ้งอย่างเดียวกับที่เราๆ คือไม่มีอุปาทานในชั้นนี้ทั้งห้า ฉะนั้น “เซ็น” นั้นไม่ใช่มหายาน มหายานไม่ใช่เซ็น แม้มันเกิดในเมืองจีนด้วยกัน มันนั้นเรียนมาลวกๆ มันฟังมาลวกๆ ว่า เซ็นนี้เป็นมหายาน ถ้าใครเคยเข้าใจอย่างนี้ ให้เข้าใจเสียใหม่ให้ถูกต้องว่า เซ็นนั้นมันล้อเลียนมหายาน ไม่ใช่มหายาน แต่ก็ยังเป็นพุทธศาสนาด้วยกันจุดนี้เองจะเห็นได้ถึงทัศนะอันชัดเจนของท่านพุทธทาสว่าสำหรับท่านแล้ว มหายานนั้นเป็นเรื่องของพิธีรีตอง เป็นเรื่องของการสวดมนต์ (สวดพระนาม) อมิตาภะ และโดยเฉพาะ เป็นเรื่องของคนไม่มีปัญญา หรือมีปัญญาน้อยกว่าฝ่ายเซ็นที่เหมาะสมกับนักปราชญ์

หลักสมาธิตามพรรณนาของอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ

อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะได้ตีความแนวคิดเรื่องสุชาวดีและพระอมิตาภะไว้ว่า “ในทางปรัชญา เรื่องสุชาวดีและพระอมิตาภะก็หักลงเป็นธรรมาธิษฐาน คือสุชาวดีนั้น ความจริงมีอยู่ในจิตของปวงสัตว์ พระอมิตาภะแท้ก็คือ พุทธภาวะอันแจ่มแจ้งซึ่งมีอยู่แล้วในจิตของเรา ว่าตามคติของนิกายเถียนไท่ก็จัดเป็นภูมิหนึ่งใน 10 ภูมิ อันอยู่ในเอกจิตธรรมธาตุนี้เท่านั้น ใช่ว่าจะมีสุชาวดีหรือพระอมิตาภะ นอกจิตของเราออกไป เช่นถือว่าการให้เรารู้จักสุชาวดีและพุทธภาวะในตัวเองเป็นสิ่งสำคัญพวกเซนเพียงมารับคติของสุชาวดีเพราะคณาจารย์ยังมุ่งเป็นผู้สมานกลมกลืนด้วยภาษาชนิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ฝ่ายโยคจารย์ก็ถือว่าสุชาวดีเป็นพฤติกรรมของจิตแห่งพระอมิตาภะ คือพระองค์ทรงบันดาลให้มีขึ้นด้วยเหตุคือการปฏิบัติธรรมและปณิธาน 48 ข้อของพระองค์ จนกระทั่งได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งสุชาวดีเป็นผลแห่งบารมีของพระอมิตาภะ ส่วนสัตว์ผู้จะไปอุบัตินั้นก็ต้องสร้างพฤติกรรมให้เหมาะสมจึงจักได้ไปเกิดเสวยความสุข เพราะฉะนั้น สุชาวดีก็คือใจของพระอมิตาภะและปวงชนผู้อุบัติสร้างขึ้นนั่นเอง ไม่นอกเหนือจากมโนภาพไปได้ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522)

เสถียร โพธิ์นันทะ ชี้เห็นว่า การปฏิบัติในนิกายสุชาวดี ก็คือ การถือเจริญพุทธานุสติเป็นสำคัญนั่นเอง ผู้ที่เจริญพุทธานุสติมีพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์อยู่เสมอ จิตย่อมบริสุทธิ์สะอาดเป็นกุศล เพราะอาบรดด้วยพระพุทธคุณ ในกาลมรณะหากจิตยังคงผูกพันถึงพระพุทธเจ้าก็จักไปถือปฏิสนธิในสุคติภพ ซึ่งไม่จำเป็นต้องไปสุชาวดีเสมอไปก็ได้ ข้อนี้มีพระบาลีฝ่ายเถรวาทรับรองว่า “จิตเต อสงกิลฺลสุคติ ปาฏิกงขา” เมื่อจิตผ่องใสแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้ ฝ่ายเถรวาทไม่สอนเรื่องสุชาวดี ๆ ไม่มีในพระไตรปิฎกบาลี ที่ว่าฟังพุทธานุภาพนั้น ถ้าพิจารณาให้ซึ่งจักเห็นได้ว่า ก็ต้องอาศัยพึ่งตัวเองด้วยเป็นมูล เพราะตัวเองต้องมี สิ่ง, หวง, เห่ง พร้อมจึงจักไปอุบัติได้ อนึ่ง สุชาวดีมีลักษณะคล้ายชั้นพรหมสุทธาวาสในพระบาลีตรงที่ผู้ไปอุบัติ มีอันไม่เวียนกลับไปนิพพานต่อไปเลยทีเดียว ชั้นพรหมสุทธาวาสเป็นที่อยู่ของพระอนาคามี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องอยู่เพียงชาติเดียว คือเป็นเอกชาติปฏิบัติอย่างเดียวกับชาวสุชาวดีเหมือนกัน พระอนาคามีในพรหมสุทธาวาสย่อมบรรลุอรหัตผล เมื่อถึงกาลอายุขัยย่อมปรินิพพานในชั้นนั้นนั่นเอง (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522)

พรรณนาของอาจารย์สมภาร พรหมทา

ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ตีความคำสอนของนิกายนี้ไปในทางที่เป็นประโยชน์มากกว่าการโจมตีว่าสอนผิดหลักการเมื่อเทียบกับหลักการของพุทธศาสนาดั้งเดิม โดยตั้งข้อสังเกตว่า หากมองในแง่ความมีประโยชน์ นิกายนี้อาจให้ประโยชน์มากกว่าพุทธศาสนานิกายอื่นหรือแม้แต่พุทธศาสนาแบบเดิมด้วยซ้ำนิกายสุชาวดีแม้ จะดูเป็นนิกายที่สอนเรื่องเหลวไหล แต่กลับเป็นนิกายที่ทำประโยชน์ให้มนุษย์มากที่สุด จริงอยู่ที่นิกายนี้เมื่อเทียบกับพุทธศาสนาแบบเดิมอาจมีความลึกซึ้งน้อยกว่า แต่ถ้ามองในแง่การให้ประโยชน์แก่คน เราต้องยอมรับว่านิกายนี้ให้ได้มากกว่าพุทธศาสนาแบบเดิม จึงไม่ใช่เรื่อง

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

แปลกที่ชาวพุทธส่วนใหญ่ในโลกจะนับถือนิกายนี้ เพราะสิ่งที่นิกายนี้สอนสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ว่าปัจจุบันคนในโลกส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะพึ่งพาตนเองดังที่พุทธศาสนาแบบเดิมพยายามสอนนั่นเอง (สมภาร พรหมทา, 2540)

นิกายสุขาวดีเป็นแนวคิดง่าย ๆ และดูจะไม่สมเหตุสมผลเมื่อเทียบกับพุทธศาสนาแบบเดิม ถ้าไม่มองไปที่การให้ประโยชน์แก่คน หากแต่มองที่ตัวหลักธรรมเท่านั้น นิกายสุขาวดีไม่มีอะไรเลยที่จะเทียบได้กับพุทธศาสนาแบบเดิม คนที่มีปัญญา คนที่เป็นปราชญ์จะไม่สนใจแนวคิดของนิกายสุขาวดี แต่จะสนใจและทิ้งในความลึกซึ้งอลังการของระบบปรัชญาที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของพุทธศาสนาแบบเดิมแต่ถ้ามองในแง่ความเป็นประโยชน์ เราต้องยอมรับว่านิกายสุขาวดีทำได้ดีกว่าพุทธศาสนาแบบเดิมเปรียบได้กับสินค้าชนิดดี ประณีต ราคาสูง ในขณะที่นิกายสุขาวดีเปรียบได้กับสินค้าชนิดเลว แต่ราคาถูก สินค้าประเภทแรกจะเป็นประโยชน์แก่คนรวยที่มีกำลังเงินสามารถซื้อหาได้เท่านั้น ในขณะที่สินค้าประเภทหลังจะเป็นประโยชน์แก่คนยากคนจน ในประเทศที่คนส่วนใหญ่ยากจน สินค้าประเภทแรกดูจะไม่มีความหมายเท่าใดนักในขณะที่สินค้าอย่างหลังสามารถอำนวยความสะดวกได้มากกว่า ของดีอาจไม่มีประโยชน์เลยก็ได้ หากว่าของดีนั้นอยู่เกินวิสัยที่คนทั่วไปจะแสวงหามาใช้สอยได้ หากเรายอมรับว่าคนในโลกส่วนใหญ่เปรียบได้กับคนยากจนเราก็ต้องยอมรับว่า พุทธศาสนาที่เหมาะสมแก่คนเหล่านี้ก็คือพุทธศาสนานิกายสุขาวดีนั่นเอง (สมภาร พรหมทา, 2540)

พรรณนาของอาจารย์ศุภโชค ชุมสาย ณ อยุธยา

สุขาวดีวิสุทธิธรรมเป็นพระสูตรภาษาจีน มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงที่พระพุทธเจ้าได้เล่าเรื่องดินแดนสุขาวดี และพระอมิตาภะพุทธเจ้า ให้เหล่าสาวก เทพ พรหม และพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่ตรงนั้นได้ฟังพระอมิตาภะพุทธเจ้านั้นเคยเป็นกษัตริย์ในอดีตชื่อว่าพระเจ้าธรรมกร เขาได้ออกบวชจนได้พบกับพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอดีต ที่ชื่อพระโลกศวรรราชพุทธะ และได้รับคำสอนมาฝึกปฏิบัติและตั้งปณิธาน 48 ประการ “คัมภีร์ในมหายานหลายๆ คัมภีร์เป็นคัมภีร์ที่พูดถึงการตั้งปณิธาน เช่น มหาสุขาวดีวิสุทธิธรรม ก็พูดถึงปณิธานของพระอมิตาภะ ในเล่มอื่นก็มีปณิธานโพธิสัตว์อื่นๆ อีกมากมาย มหายานเน้นการปลูกเร้าความตั้งใจตั้งใจ ศรัทธาอันแน่วแน่มั่นคงของจิตใจที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อสรรพสัตว์” หนึ่งในปณิธานอมิตาภะที่ฝ่ายสุขาวดีให้ความสำคัญเป็นหลัก คือ ปณิธานประการที่ 18 ที่พระอมิตาภะตั้งไว้ในตอนเริ่มฝึกปฏิบัติจากคำสอนของพระโลกศวรรราชพุทธะว่า ถ้าเมื่อใดที่ตนเองได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ขอให้มิพุทธเกษตรแห่งหนึ่งเป็นดินแดนอันบริสุทธิ์ที่ชื่อว่าสุขาวดี และให้สรรพสัตว์ที่ปรารถนาจะเกิดในดินแดนสุขาวดีนั้นได้เกิดในสุขาวดีได้ โดยการระลึกถึงและสวดชื่อของพระอมิตาภะเพียง 10 จบ ซึ่งถ้าปณิธานนี้ไม่สามารถสำเร็จได้ ตนก็จะไม่บรรลุปะเป็นพระพุทธเจ้าเนื้อหาในพระสูตรจบลงที่พระธรรมกรได้รับบรรลุเป็นพระอมิตาภะพุทธเจ้า และปณิธานทั้ง 48 ประการที่ได้ตั้งไว้ก็เป็นจริงแนวคิดของสุขาวดีคือการโอบล้อมสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเข้ามาด้วยกัน

ในพุทธศาสนาฝ่ายสุขาวดีแบ่งความคิดเกี่ยวกับสุขาวดีและพระอมิตาภะเป็นสองแบบ ในแบบแรกคือยืนยันตามคำอธิบายในคัมภีร์สุขาวดีวิสุทธิธรรม ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอธิบายในลักษณะร่วมสมัยนั้นอธิบายว่าทั้งพระอมิตาภะและสุขาวดีเป็นเรื่องที่ถูกแต่งขึ้น “นักปรัชญาสุขาวดีในยุคปัจจุบันบอกเลยว่า อมิตาภะ คือนิยายที่ถูกเขียนขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงลักษณะบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้าศากยมุนีที่ชาวพุทธในอดีตได้ทอดทิ้งไป”

ไม่ว่าพระอมิตาภะและดินแดนสุขาวดีจะเป็นจริงตามคัมภีร์หรือเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นหรือไม่ จะอยู่ข้างนอก หรืออยู่ข้างในใจ พลังในการวางใจในสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ตัวเราอย่างพระอมิตาภะ หรืออาจหมายรวมถึงเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์โดยปราศจากการแบ่งแยกใดๆ ก็เป็นพลังในการปลูกโลกใบนี้และทุกสิ่งให้ดีขึ้นเป็นดินแดนสุขาวดีได้ไม่ยาก ขอเพียงแค่วางใจ

“สุดท้ายคำว่าอมิตาภะมันแทนเนื้อหาทั้งหมดในตัวเราเอง โดยที่เราก็ไม่รู้ว่าจะจริง ๆ อมิตาภะที่นิยามกันหลายๆ ฝ่าย วันหนึ่งเราจะสามารถเข้าใจได้ด้วยตัวเองได้หรือเปล่า นี่ก็เป็นเรื่องความไว้วางใจของเรา”

คำสอนมหายานในแต่ละนิกายนั้นก็ไม่ได้อยู่นอกเหนือสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ เพียงแต่ว่ามหายานเกิดขึ้นมาเพื่อกระตุ้นเตือนฝ่ายหินยานว่าธรรมะควรมีด้านของความเป็นชีวิตชีวาที่เชื่อมโยงกับชีวิตของผู้คนทุกคน ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องของคัมภีร์ ซึ่งในแต่ละนิกายก็จะเน้นย้ำในเรื่องที่แตกต่างกันไป และในฝ่ายสุขาวดีก็ก่อกำเนิดขึ้นมาโดยเน้นเรื่องศรัทธาในพระอมิตาภะพุทธเจ้า ซึ่งเป็นตัวแทนของความถ่อมตนและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของพลังศรัทธาแห่งจิตใจในการออกไปยังประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ (ศุภโชค ชุมสาย ณ อยุธยา, 2563)

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

บทสรุป

ในคัมภีร์สุขาวตวิยหสูตร คือ การศึกษาวิเคราะห์ ประวัติความเป็นมา ขอบเขตเนื้อหาและแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์ สุขาวตวิยหสูตรซึ่งรจนาเป็นภาษาสันสกฤตและฉบับแปลเป็นภาษาไทยเป็นอย่างไร แนวคิดของสำนักสุขาวตีแบบจารีตและสุขาวตีแนวทางใหม่มีความสัมพันธ์หรือขัดแย้งกันในประเด็นใดบ้าง ในคัมภีร์สุขาวตวิยหสูตรเพื่อประยุกต์ใช้พัฒนาตนเองและสังคม โดยใช้วิธีเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ของนักปราชญ์ นักวิชาการ และนักปรัชญาได้ ดังนี้

สุขาวตี มีชื่อเรียกในภาษาจีนว่า จิ้งถู่ (Ching Tu) (ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2526) จัดเป็นสำนักหนึ่งทางพุทธศาสนาที่ก่อตั้งขึ้นในประเทศจีน เปลือกนอกดูเหมือนมีคำสอนไม่เน้นให้ฟังปัญญาของตนเอง ในการแสวงหาความหลุดพ้น แต่สอนให้ฟังอำนาจภายนอก ซึ่งผิดแผกไปจากคำสอนพุทธแบบเดิมเป้าหมายหลักคือการได้ไปอยู่ในพุทธเกษตรสุขาวตีของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งที่มีนามว่า อมิตาภะ เป็นปัญญาไม่ใช่จุดเริ่มต้นในการช่วยให้คนพ้นทุกข์ สำนักนี้สอนให้คนมีศรัทธาหรือมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะส่งจิตไปขอให้พระอมิตาภะพุทธเจ้าทรงช่วยให้หลุดพ้น ดังนั้น ศรัทธาจึงเป็นเงื่อนไขที่พุทธศาสนิกชนสำนักนี้จำเป็นต้องมีเป็นอันดับแรก

ผลการศึกษาวิเคราะห์ความ พบว่า นักปรัชญาและนักคิดคนสำคัญในอดีตและปัจจุบันล้วนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหลายทศวรรษ ทั้งที่เห็นว่านิยายสุขาวตีเป็นแนวคิดง่าย ๆ และดูจะไม่สมเหตุสมผลเมื่อเทียบกับพุทธศาสนาแบบเดิม และมองว่าการสวดพระนามพระอมิตาภะเป็นเรื่องของคนไม่มีปัญญา หรือมีปัญญาน้อย และฝ่ายที่เห็นว่า มนุษย์ไม่มีเสรีภาพที่จะเลือกหรือการกำหนดเจตนาของตนเอง มนุษย์ไม่สามารถประกอบกุศลกรรมที่เป็นการสั่งสมบุญกุศลเพื่อพ้นทุกข์ได้เองต้องอาศัยพลังจากภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ เช่นการสวดพระนามพระอมิตาภะอย่างหมกจิตหมกใจ และพวกที่พยายามประนีประนอมความคิดเห็นทั้งสองฝ่ายโดยมองว่า การปฏิบัติในนิยายสุขาวตี ก็คือ การถือเจริญพุทธธานุสตินั่นเอง ผู้ที่เจริญพุทธธานุสดีมีพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์อยู่เสมอ จิตย่อมบริสุทธิ์สะอาดเป็นกุศลซึ่งก็ไม่ได้ผิดเพี้ยนไปไกลเหมือนอย่างฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับนิยายนี้และก็ได้ไปไกลถึงขั้นพึ่งอำนาจจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ตนเองก็ต้องปฏิบัติด้วยตนเองด้วยจึงจะพ้นทุกข์ได้

เอกสารอ้างอิง

- ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (2526). วิถีแห่งมหายาน. กรุงเทพมหานคร: ปารมิตา.
- ศุภโชค ชุมสาย ณ อยุธยา. (2563). หัวใจสุขาวตีเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกแห่งสุขาวตีของคนบาปแต่มีหัวใจในคัมภีร์สุขาวตวิยหสูตร. (สัมภาษณ์). 9 กุมภาพันธ์ 2563.
- สมภาร พรหมทา. (2540). พุทธศาสนามหายาน: นิกายหลัก. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2551). พุทธศาสนามหายาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ส่องสยาม.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2553). พระมหาปณิธานของพระโพธิสัตว์กับปัญหาเสรีภาพของมนุษย์ในบทนิพนธ์ของฉินรัน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เสฐียร พันธรั้งสี. (2543). พุทธศาสนามหายาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- เสถียร โพนินทะ. (2522). ปรัชญามหายาน. กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ.
- Paul Williams. (1989). Mahayana Buddhism. New York: Routledge.